

Поділля – XXI століття», Донецький національний університет імені Василя Стуса. Вінниця, 2019. С. 79.

3. Макар Ю. Що заважає українцям збудувати самодостатню державу? Роздуми науковця. *Зовнішні справи*. 2015, № 8, С. 10–13.

4. Хаєцька О. Місце «історичного контексту» в сучасних українсько-польських відносинах / ГО «Конференція поляків Поділля – XXI століття», Донецький національний університет імені Василя Стуса. Вінниця, 2019 р. С. 95.

5. Instytut Adama Mickiewicza Open Poland Programme. URL: <https://iam.pl/pl>

6. Makar Jurij. Współczesne stosunki ukraińsko-polskie w kontekście procesów integracji europejskiej, Czerniowiecki Uniwersytet Narodowy im. Jurija Fed'kowicza, *Ukraina Data*: 30/08/2020, S.169–181.

7. Łastawski Kazimierz Problemy geopolityczne w stosunkach polsko-ukraińskich, *Krakowskie Studia Międzynarodowe* 2015, nr 2 s. 95–108.

8. Ministerstwo Spraw Zagranicznych, Polska pomoc.

9. Polsko-Ukraińska Izba Gospodarcza. URL: <http://http://www.pol-ukr.com/>

10. Program Rządu RP dla Młodych Naukowców. URL: <https://studium.uw.edu.pl/programy-stypendialne/program-rzadu-rp-dla-mlodych-naukowcow/>

11. Program Stypendialny im. Lane'a Kirklanda. URL: <http://www.kirkland.edu.pl/kirkland2017/index.php/aktualnosci/>

12. Serwis Rzeczypospolitej Polskiej Polska na Ukrainie. URL: <https://www.gov.pl/web/ukraina/relacje-dwustronne>

13. Studia Wschodnie. URL: <https://studium.uw.edu.pl/o-studiach-wschodnich/>

СЕКЦІЯ 6

ПАНДЕМІЇ В ІСТОРІЇ ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ

Берегута Віталій

Донецький національний університет імені Василя Стуса

«КИТАЙСЬКИЙ» ФАКТОР У ДІЯЛЬНОСТІ ВООЗ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19: ПРИХИЛЬНІСТЬ ДО КНР АБО ІНСТИТУЦІОНАЛЬНА ОБМЕЖЕНІСТЬ ПОВНОВАЖЕНЬ?

Анотація. У тезах проаналізовано причини та особливості політичної критики діяльності ВООЗ щодо врегулювання пандемії COVID-19 у контексті зростаючого політичного впливу КНР в організації. Доведено, що інституційні недоліки ВООЗ стали вагомим підґрунтям для виникнення підозр щодо її «китаїзації» та сприяли процесу політизації пандемії COVID-19 у міжнародних відносинах.

Ключові слова: ВООЗ, КНР, пандемія COVID-19, критика, вплив.

Abstract. *The reasons and features of the political criticism of WHO's activities to resolve the COVID-19 pandemic in the context of the PRC's growing political influence in the organization are analyzed in the article. It is proven that the institutional weaknesses of the WHO have become a good reason for suspicion of its "Chineseization" and contributed to the process of politicization of the COVID-19 pandemic in international relations.*

Keywords: *WHO, PRC, COVID-19 pandemic, criticism, influence.*

Пандемія COVID-19 стала справжнім несподіваним викликом для усіх акторів міжнародних відносин, зокрема міжнародних організацій як політичних суб'єктів, покликаних забезпечувати міжурядове співробітництво та боротися з вірусом як транскордонною біологічною загрозою водночас. Найголовнішою та найбільшою такою міжнародною інституцією є Всесвітня організація охорони здоров'я (далі – ВООЗ), неспроможність якої попередити розповсюдження вірусу COVID-19 у планетарних масштабах неодноразово піддавалась публічній критиці. Під сумнів також ставилася оперативність і об'єктивність організації у наданні необхідної інформації про джерело походження, природу і характер поширення вірусу, отриманої нею від уряду Китайської Народної Республіки (далі – КНР) на початковому етапі пандемії. З огляду на це фактична нездатність інституції локалізувати біологічну загрозу викликала підозри щодо можливої «змови» ВООЗ із КНР, які ініціювалися Дональдом Трампом та невпинно посилювалися на тлі загострення двосторонніх відносин між Сполученими Штатами Америки (далі – США) та КНР у їхніх намаганнях використати платформу ВООЗ для взаємних звинувачень у походженні вірусу для підтвердження своєї першості на міжнародній арені. В результаті в міжнародних відносинах відбулася поляризація поглядів щодо ВООЗ: одні держави, наприклад, США [7], Японія [12] та Тайвань [23] звинувачували ВООЗ в «упередженості та залежності щодо КНР», «некомпетентності в реагуванні на ситуацію та оцінці загрози» у контексті понад тримісячного очікування для оголошення пандемії від моменту виявлення перших хворих на COVID-19 у КНР та фактичній бездіяльності щодо непоширення вірусу за її межами, «сприянні китайській владі у приховуванні інформації про нову інфекцію», а РФ та держави G20, навпаки, – ставали на її захист та були націлені на «закріплення її повноважень з координації міжнародної боротьби з пандемією» [1].

Якщо зняти політичні нашарування, то критика ВООЗ стосується насамперед ефективності координації міжнародної співпраці та забезпечення міжнародного режиму контролю над розповсюдженням вірусів, тобто функцій, покладених на організацію згідно зі Статутом ВООЗ [4, с. 1–2] та Міжнародними медико-санітарними правилами 2005 р. [2, с. 1].

Одним із пунктів останнього документа, що став підставою для обвинувачень керівництва КНР у навмисному приховуванні інформації про захворюваність та характер поширення вірусу, є «обов'язок держав-учасниць повідомляти ВООЗ про події, які відповідно до визначених критеріїв можуть становити надзвичайну ситуацію в області охорони здоров'я, що мають міжнародне значення» [2, 2]. Реагування ВООЗ на інформацію про перші випадки зараження вірусом, повна довіра до переданої урядом КНР до

регіонального офісу ВООЗ даних, зменшення масштабів загрози та зволікання із оголошенням пандемії з боку ВООЗ викликали не лише критику її діяльності, а й політичні дискусії про доцільність та актуальність існування інституції в майбутньому [11, 526]. Вагомими підставами для виникнення підозр у «китаїзації» ВООЗ також стали такі фактори, як-от збільшення фінансування цієї організації з боку КНР на 52 % впродовж останніх 5-ти років та реалізація спільних проєктів для створення глобальної системи охорони здоров'я за керівництва ВООЗ, ініційованих безпосередньо урядом КНР («Health Silk Road») [19].

На тлі поширення пандемії і невизначеності того, як КНР спроможна використати її у власних інтересах, західні демократії взялися захистити Тайвань від можливих дій китайського уряду. Приводом для цього стали успішні дії тайванської влади щодо стримування вірусу [14]. Зокрема, певною спробою посилити міжнародну правосуб'єктність Тайваня можна вважати створення коаліції за ініціативи США [17] з числа ключових союзників (Японії [10], Канади [3], ЄС [8], Франції, Сполученого королівства, ФРН, Австралії тощо) для забезпечення міжнародної підтримки зарахування острова до ВООЗ після заборони керівництва організації брати йому участь у щорічній асамблеї 2020 р. [13], що створювало додаткову основу для нової конфронтації із КНР [20]. Уряди зазначених країн виступали із гострими заявами про «відсутність незалежності [ВООЗ від КНР – авт.]», «злісні дії КНР щодо замовчування інформації про вірус та його походження» та «підриві довіри і ефективності ВООЗ» у цей час [17], оскільки такий крок організації став наслідком потужного впливу китайської дипломатії й політичного тиску уряду КНР щодо обмеження членства Тайваня у ВООЗ та організаціях системи ООН як повноцінно, так і в ролі країни-спостерігача [9] у процесі просування ідеї «єдиного Китаю» та неправосуб'єктності острова.

Усі звинувачення КНР у здійсненні політичного впливу на ВООЗ особливо активізувалися після публічного ігнорування питання про перегляд статусу Тайваня у ВООЗ її представником Bruce Aylward [18] у березні 2020 р., однак основою критики в цьому контексті залишається хронологія відповіді організації на виникнення та поширення вірусу. Об'єктивними причинами звинувачень ВООЗ у неможливості запобігти поширенню пандемії COVID-19 стали:

- повна довіра до офіційної інформації уряду КНР щодо відкидання можливості передачі вірусу від людини до людини до 22 січня 2020 р. та ігнорування наведених Тайванем доказів й інформації про протилежне через розгляд острова як «китайської провінції» [21];

- поширення хибних рекомендацій іноземним державам не застосовувати обмеження на торгівлю та транспортне сполучення із КНР та іншими постраждалими країнами з огляду на «неефективність» таких заходів і їхній «значний економічний та соціальний вплив» у лютому 2020 р. [16];

– зволікання із оголошенням «надзвичайної ситуації в галузі охорони здоров'я, що викликає міжнародне занепокоєння» та вірусу COVID-19 як «глобальної пандемії» 11 березня 2020 р.;

– постійна зміна й адаптування правил і необхідності використання ЗІЗ та соціального дистанціювання для профілактики вірусу, що спричиняло хвилю дезінформації всередині суспільств багатьох країн світу [15].

Водночас, критика діяльності ВООЗ багато в чому є обґрунтованою обмеженістю її інституціональних повноважень, оскільки майже всі її рішення носять необов'язковий характер, що підсилюється неможливістю наказувати державам-членам вдатися до певних дій, зокрема – надавати доступ представникам ВООЗ до території держави потенційного спалаху вірусу для розслідування природи його походження. Ба більше, ВООЗ – це міжурядова міжнародна організація ненаднаціонального характеру: її діяльність та авторитет залежить виключно від успіхів боротьби кожного національного уряду із пандемією й волі та фінансування держав-членів і спонсорів, передусім від США, що обґрунтовано особливостями структури фінансування організації.

Нестабільна модель змішаного (добровільного та обов'язкового) фінансування ВООЗ – ще один слабкий бік організації, фактор якого неможливо не розглянути у розумінні предмета критики діяльності інституції у 2020 р. та політизації пандемії COVID-19 загалом. Дискредитація Д. Трампом ВООЗ через публічну похвалу Генеральним директором організації уряду КНР у «швидкості виявлення вірусу» [22] та погрози і ультиматуми призупинити понад 15 % фінансування організації й «переглянути членство» [5; 6] вказують на те, що дії американського лідера не лише не відповідали традиційному зовнішньополітичному курсу США щодо підтримки міжнародних організацій, але й були свідомою маніпуляцією та прикладом перенесення політичної конкуренції на майданчик ВООЗ для використання її як платформи для просування геополітичних інтересів США, з яких один з найголовніших – обмеження зростаючого впливу КНР у міжнародних організаціях.

Отже, зростаючий політичний та дипломатичний вплив КНР на майданчику ВООЗ у комплексі із недостатньо ефективною реакцією та хибними рекомендаціями організації в перші місяці пандемії COVID-19, які відверто мали «прокитайський» характер, на думку світового співтовариства, дійсно стали вагомими підставами для звинувачення ВООЗ у некомпетентності та необ'єктивній діяльності щодо передження розповсюдження вірусу. Водночас низка розглянутих важливих інституційних недоліків організації не лише проявили її обмежено незалежний характер діяльності, але й перемістили ВООЗ у фокус політизації пандемії COVID-19 у міжнародних відносинах та уможливили виникнення підозр у її «грі на руку» КНР, а загострене поточне геополітичне суперництво між США та КНР стало ознакою того, що вони використовують ВООЗ як інструмент критики один одного та надають цьому значно вищий пріоритет, аніж пошукам шляхів співпраці між собою як двома найпотужнішими акторами міжнародних відносин для запобігання поширенню

вірусу. Проте, остаточне спростування або підтвердження тези про «китаїзацію» ВООЗ можливе лише у разі проведення офіційного міжнародного розслідування дій ВООЗ та уряду КНР щодо добросовісного та своєчасного її інформування.

Джерела та література

1. Кремль не поддержал Трампа в критике ВОЗ. Российская газета. 2020. URL: <https://rg.ru/2020/04/15/kreml-ne-podderzhal-trampa-v-kritike-voz.html>
2. Международные медико-санитарные правила (2005 г.). Второе издание. World Health Organisation. 2008. URL: https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/43883/9789244580417_rus.pdf;jsessionid=8275B16699CBA6BC5157B9827887D67C?sequence=4
3. Canada's Trudeau supports Taiwan involvement in WHO. Taiwan News. 2020. URL: <https://www.taiwannews.com.tw/en/news/3867144>
4. Constitution of the World Health Organization. World Health Organisation. 2006. URL: https://www.who.int/governance/eb/who_constitution_en.pdf
5. Coronavirus: Trump gives WHO ultimatum over Covid-19 handling. BBC News. 2020. URL: <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-52718309>
6. Coronavirus: US to halt funding to WHO, says Trump. BBC News. 2020. URL: <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-52289056>
7. Coronavirus: What are President Trump's charges against the WHO? BBC News. 2020. URL: <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-52294623>
8. EU backs Taiwan's inclusion in WHO. Taiwan News. 2020. URL: <https://www.taiwannews.com.tw/en/news/3867764>
9. Godement F. Fighting the Coronavirus Pandemic: China's Influence at the World Health Organization. Institut Montaigne. 2020. URL: <https://www.institutmontaigne.org/en/blog/fighting-coronavirus-pandemic-chinas-influence-world-health-organization>
10. Japan PM Abe calls for Taiwan's participation in WHO as coronavirus spreads. Kyodo News. 2020. URL: <https://english.kyodonews.net/news/2020/01/cff2af87f289-abe-calls-for-taiwans-participation-in-who-as-coronavirus-spreads.html>
11. Lien D., Kortsch J. The Future of the World Health Organization: China and the United States Square Off. The Hague Journal of Diplomacy. 2020. № 1. P. 520–529. URL: https://brill.com/view/journals/hjd/15/4/article-p520_4.xml?language=en&body=fullHtml-39138
12. Rename WHO as Chinese Health Organization: Japan slams UN body for 'giving into China's spin'. ThePrint. 2020. URL: <https://theprint.in/world/rename-who-as-chinese-health-organization-japan-slams-un-body-for-giving-into-chinas-spin/393961/>
13. Taiwan must accept Chinese status to attend WHO, says Beijing. The Guardian. 2020. URL: <https://www.theguardian.com/world/2020/may/15/taiwan-must-accept-chinese-status-to-attend-who-assembly-says-beijing>
14. Taiwan's coronavirus response is among the best globally. CNN. 2020. URL: <https://edition.cnn.com/2020/04/04/asia/taiwan-coronavirus-response-who-intl-hnk/index.html>

15. To wear or not to wear: WHO's confusing guidance on masks in the covid-19 pandemic. The BMJ. 2020. URL: <https://blogs.bmj.com/bmj/2020/03/11/whos-confusing-guidance-masks-covid-19-epidemic/>
16. Updated WHO recommendations for international traffic in relation to COVID-19 outbreak. World Health Organisation. 2020. URL: <https://www.who.int/news-room/articles-detail/updated-who-recommendations-for-international-traffic-in-relation-to-covid-19-outbreak>
17. US Condemns WHO for Excluding Taiwan. Voice of America News. 2020. URL: <https://www.voanews.com/covid-19-pandemic/us-condemns-who-excluding-taiwan>
18. Video: Top WHO doctor Bruce Aylward ends video call after journalist asks about Taiwan's status. Hong Kong Free Press. 2020. URL: <https://hongkongfp.com/2020/03/29/video-top-doctor-bruce-aylward-pretends-not-hear-journalists-taiwan-questions-ends-video-call/>
19. What influence does China have over the WHO? Deutsche Welle. 2020. URL: <https://www.dw.com/en/what-influence-does-china-have-over-the-who/a-53161220>
20. WHO Becomes Battleground as Trump Chooses Pandemic Confrontation Over Cooperation. Foreign Policy. 2020. URL: <https://foreignpolicy.com/2020/04/29/world-health-organization-who-battleground-trump-taiwan-china/>
21. WHO criticized for 'contradictory' COVID-19 statements. Anadolu Agency. 2020. URL: <https://www.aa.com.tr/en/europe/who-criticized-for-contradictory-covid-19-statements/1902436>
22. WHO, China leaders discuss next steps in battle against coronavirus outbreak. World Health Organisation. 2020. URL: <https://www.who.int/news/item/28-01-2020-who-china-leaders-discuss-next-steps-in-battle-against-coronavirus-outbreak>
23. Why Taiwan has become a problem for WHO. BBC News. 2020. URL: <https://www.bbc.com/news/world-asia-52088167>

Булана Євгенія

Донецький національний університет імені Василя Стуса

ДІЇ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ НА ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ КОРОНАКРИЗИ

***Анотація.** У статті аналізується відповідь Європейського Союзу на кризову ситуацію, спричинену пандемією вірусу COVID-19, та вплив цієї відповіді на майбутнє організації. Методологічною основою дослідження є метод кейсів. Європейський Союз з огляду на обмежені повноваження у сфері охорони здоров'я, відсутність солідарності та згуртованості, а також нерівномірність забезпечення національних систем охорони здоров'я не зміг опанувати ситуацію на ранньому етапі пандемії та не виправдав себе як потужну інтеграційну структуру.*